

FILIPS TITO
ANNA SARVIRA

MEITENE,
KURA TURĒJA
ACIS
VAĻĀ

**MEITENE,
KURA TURĒJA
ACIS
VAĻĀ**

"Uzmanies, saspiedīsi!" iesaucas Elīna.

Tomass apstājas un atrauj acis no viedtālruņa ekrāna.

"Kas ir? Kas noticis?"

"Gandrīz samini nabaga gliemezīti! Skaties, kur ej!"

Labi, ka Elīna pamanīja sīko radību, citādi tā būtu saspiesta kā pankūka.

Tāpēc jau viņu sauc par **Lielacaino Elīnu**. Ne tikai lielo, zilo acu dēļ, bet arī tādēļ, ka Elīna vērīgi pamana visu sev apkārt.

Viņai ir ķēriens saredzēt lietas, ko citi neievēro.

Elīnai ir desmit gadi. Viņa dzīvo kādā Latvijas mazpilsētā.

Šorīt viņa dodas uz skolu kopā ar vecāko brāli Tomasu.

Pa ceļam viņš visu laiku skatās viedtālrunī, bet Elīna cenšas pievērst puiša uzmanību citām lietām.

"Hei, tikko atradu četrlapu āboliņu!"

"Paskaties – tas mākonis izskatās kā zilonis!"

"Vai pamanīji to suni? Tiešām līdzīgs saimniekam!"

Tomass ir neapmierināts: **"Māsa, liec mani mierā, vai neredzi, ka esmu aizņemts?"**

Elīna parausta plecus. Kāpēc lielie brāļi vienmēr ir tādi īgņas? Ierodoties skolā, Elīna pievienojas draudzenēm.

"Čau, meitenes! Kā iet? Anna, vai esi apgriezusi matus?"

"Nu jā, Lielacainā Elīna visu pamana!"

Klasē ienāk skolotāja.

"Bērni, mums pievienojusies jauna skolniece. Viņu sauc Sofija. Latviešu valoda nav viņas dzimtā valoda. Ceru, ka uzņemsiet īpaši sirsnīgi."

"Sofija, apsēdies blakus Evai!"

Kautrīgā Sofija klusēdama apsēžas.

Viņa ir bāla un izskatās pārgurusi.

Visu dienu viņa nebilst ne vārda.

Redzams, ka reizēm viņai stundās ir grūti koncentrēties un sekot līdzī mācībām.

Kad stundas beigās noskan zvans, viņa salecās krēslā, jo ir gandrīz iesnaudusies.

Viņa paņem savas mantas un steidzīgi atstāj klasi.

Elīna redz, ka Sofija skrien pie mammas, kura gaida ārā pie vārtiem.

Viņa apskauj mammu, bet mamma glāsta Sofijai matus, it kā mierinādama.

"Man gan būtu kauns šitā uzvesties un skriet pie mammas, kad visi redz!" ierunājas viens no klasesbiedriem.

Elīna neatbild. Viņa prāto, ka droši vien rīkotos līdzīgi, ja viņai būtu pirmā diena jaunā skolā, kurā neviens nav pazīstams.

Dažas pirmās dienas bērni ar interesi vēro Sofiju, bet, tā kā viņa gandrīz nerunā un starpbrīžos stāv gaitenā stūrī, interese par viņu pazūd. Bērni pievēršas Sofijai vienīgi, lai paķīķinātu, kad viņai mācību stundas laikā gadās aizmigt.

"Skaties, Lielacainā Elīna, tā Sofija ir tavs pretstats! Tev vienmēr acis ir vaļā, bet viņai vienmēr acis ciet! Sauksim šo par Sīkacaino Sofiju!"

Elīna parausta plecus.

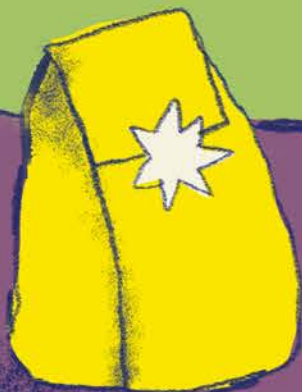
Viņa zina, ka cilvēkus nevajag vērtēt pēc izskata un bieži gadās, ka, aprunājoties ar kādu un pievēršot šim cilvēkam uzmanību, mēs labāk saprotam, kāpēc viņš rīkojas tieši tā.

Viņa gribētu ar Sofiju iedraudzēties, bet viņai ir sajūta, ka vēl mazliet jāpagaida, kamēr Sofija iejūtas jaunajā skolā.

Elīna uzzina, ka Sofija ir no Ukrainas, kur notiek karš.

Viņa to ir redzējusi televīzijas ziņās.

Šķiet neiedomājami, ka dažu simtu kilometru attālumā bumbas krīt uz pilsētiņām, kas ir tik līdzīgas mūsējai. Meitene saprot, ka viņa varēja piedzimt tur... un ka dzīve mēdz būt netaisna.

Elīna ir ļoti priecīga. Šodien pilsētā notiek gadatirgus, kas viņai tā patīk.
"Tēt, vai šodien iesim uz tirgu? Lūdzu, lūdzu!!! Tu apsolīji!"

"Paprasi mammai, es esmu aizņemts! Diez kur ir manas mašīnas atslēgas? Vienmēr tās pazaudēju, kad jāsteidzas!"

Elīna smaidot atbild: *"Es tās kaut kur redzēju. Ja pateikšu, kur ir, vai iesim šovakar uz gadatirgu?"*

"Elīna, man tavām spēlītēm nav laika. Es kavēju! Kur atslēgas?"

"Pieņemšu šo atbildi kā jā gadatirgum... Tās ir tavā mugursomā. Vakar redzēju, kā tu ieliki atslēgas somā, kad atbrauci mājās no darba."

"Ak, jā, pareizi! Es tās tur ieliku, lai neaizmirstu! PALDIES! Līdz vēlākam! Es eju!"

"Jā, tēt, tiksimies vēlāk... un iesim kopā uz tirgu!"

Elīna ne tikai ļoti daudz ko ievēro, bet arī lieliski prot pārlicināt citus.

Izskatās, ka šodien uz tirgu ir devušies visi pilsētiņas iedzīvotāji.
Cilvēks pie cilvēka – nav, kur adatai nokrist.

Elīna atver acis plašāk nekā parasti, lai vēl labāk izjustu tirgus gaisotni:
atrakciju spožās gaismiņas, saldumu kiosku spilgtās krāsas, smejošus
mazuļus uz karuseļa un spiedošu pusaudzi lielajās atrakcijās...

Viņa ar roku rāda uz dažiem attēliem pie spoku istabas sienas.

"Mammu, paskaties uz šito raganu! Izskatās kā Olgas tante!"

"Mjā, nav jau jauki tā teikt, bet būs vien jāpiekrīt, zināma līdzība ir,"
mamma atbild. Tomass blakus gandrīz aizrijas ar cukurvati.

"Ei, skaties, re, kur Sofija ar savu mammu!"

Elīna domā, ka šī ir laba iespēja iepazīt klasesbiedreni tuvāk, jo te ir
daudz interesantāk nekā skolā.

"Nāc! Iepazīstināšu. Viņa ir jauniņā mūsu klasē. Viņa ir no Ukrainas."

Elīnas vecāki saskatās.

"Jā, iesim apsveicināties," atbild mamma. ***"Droši vien viņiem šajā pilsētā
nav daudz paziņu."***

Sākumā, ieraugot Elīnu un viņas ģimeni, Sofija ir pārsteigta, bet pēc tam meitene sāk kautrīgi smaidīt.

No visiem klasesbiedriem tieši Elīna viņai patīk visvairāk, lai gan abas neko daudz nav runājušas. Viņa ir vienīgā, kas nesmejas, kad Sofija klasē aizsnaužas vai nezina atbildi uz jautājumu. Turklāt viņai vienīgajai ir arī iesauka.

Vecāki iepazīstas ar Sofijas mammu un uzsāk sarunu. Elīna gan no tās neko īpaši nedzird, jo apkārt ir ļoti skaļš.

"Varbūt ejam ēst pankūkas?" saka tētis. "Es uzaicinu!"

Piedāvājums visus iepriecina.

Ejot pēc pankūkām, šķiet, ka Sofija baidās no pūļa. Viņa ir cieši ieķērusies mammas rokā.

"Jūs redzēsiet, pankūkas šeit ir ļoti garšīgas. Pankūku kiosks pieder manam labam draugam. Mēs dabūsim daudz vairāk šokolādes nekā citi!"

Tētīm bija taisnība, pankūkas garšo lieliski. Pārdevējs tās bagātīgi pārlej ar šokolādes mērci.

Pēkšņi netālu ir dzirdams sprādziens.

Sofija salecas un izmet pankūku no rokām.

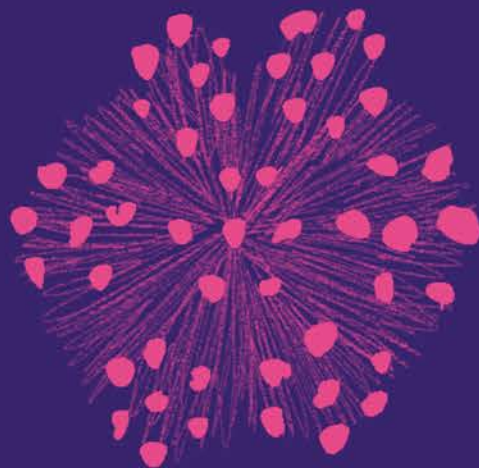
"Sākas uguņošana," skaidro Tomass.

Patiešām – debesīs iemirdzas daudzkrāsains salūts, kuru papildina diezgan pamatīgs troksnis.

Elīna pamana, ka Sofija pieglaužas mammai un trīc.

Viņas mamma saka Elīnas vecākiem: ***"Liels paldies par pankūkām! Tik sen nebijām ēdušas kaut ko tik gardu! Priecājos iepazīties. Ceru, ka tiksimies atkal, bet tagad gan mums jādodas mājās. Atvainojos. Ir vēls, un Sofija ir nogurusi."***

Viņi vēl nav spējuši atbildēt, kad Sofija ar mammu ātrā solī aizsteidzas.

Nākamajā dienā Elīna pamana, ka Sofija nav skolā.

Vai viņa ir slima?

Elīna prāto par vakardienu.

Par to, cik Sofija izskatījās nobijusies, kad sākās ugunošana.

Viņa drebēdama ķērās mammai pie rokas. Viņas tik ātri aizsteidzās,
kamēr citi priecājās un baudīja salūtu.

Un pēkšņi viņa saprot...

Elīna visu rūpīgi pārdomā un nolemj, ka Sofijai noteikti ir vajadzīgs viņas atbalsts un viņai meitene jāapciemo. Kā lai zina, kur Sofija dzīvo? Elīna saņem drosmi un pati dodas tur, kur neviens skolēns negribētu atrasties, – uz skolas direktores kabinetu. Direktore varētu palīdzēt, bet ir ārkārtīgi stingra un biedējoša. Viņa nekad nesmaida.

Elīna dziļi ievēl elpu un piekļauvē pie kabineta durvīm.

"Labdien, man nepieciešama informācija."

Direktore aizdomīgi paskatās.

Elīna turpina: ***"Sofija, jaunā skolniece no Ukrainas, šodien nebija skolā, bet es gribu viņai aiznest uzdevumus, ko šodien pildījām klasē. Man nav viņas adreses. Vai jūs, lūdzu, neiedotu?"***

Parasti direktore šādu informāciju nesniedz, bet, šķiet, Elīnai taisnība un Sofiju noteikti ir vērts apmeklēt. Viņa iedod Elīnai papīra lapu ar visām vajadzīgajām ziņām. Bez mazākās smaida atblāzmas, protams.

"Liels paldies! Starp citu, jūsu kopētājā mirgo sarkana lampiņa. Droši vien jānomaina tintes kārtridžs."

Direktore pagriežas pret kopētāju un nomurmina "paldies".

Elīna pienāk pie lielas, pelēkas mājas.
Tur ir tikai viens durvju zvans, kuru viņa nospiež.
Durvis atver vīrieti.

"Ko meklē?"

"Esmu atnākusi pie draudzenes, Sofijas. Viņa te dzīvo kopā ar mammu."

"Uzvārds?"

Elīna iedod viņam papīra gabalu, uz kura tas uzrakstīts.
Vīrieti ieskatās sarakstā pie sienas.

"Ceturtais stāvs. 412. istaba."

Elīna kāpj pa kāpnēm, jo liftu nemana.
Tuk, tuk. Durvis atveras.

"Ak, Elīna, sveika! Kāds pārsteigums!" saka Sofijas mamma,
nedaudz apmulsusi.

"Sveiki, gribēju satikt Sofiju un uzzināt, kā viņai iet."

**"Vakar viņa ļoti slikti gulēja. Tagad viņa ir rotaļlaukumā aiz mājas.
Vari pievienoties, ja vēlies."**

Elīna uzreiz pamana, cik istabiņa ir maza.

Tajā ir divi matračī, galds un divi krēsli. Stūrī atrodas skapis, ledusskapis,
mikroviļņu krāsns, neliela plīts un zaļš augs kā vienīgais košums istabā.

Šķiet, Sofijas mamma lasa Elīnas domas, jo nosaka: **"Jā, te ir pašauri.
Iepriekš dzīvojām lielā mājā ar skaistu dārzu."**

Viņa aizgriež galvu, bet Elīna tik un tā pamana sievietes acīs asaras.

"Čau, Sofija! Kā iet?"

Sofija viena pati sēž vecās šūpolēs.

"Elīna? Ko tu te dari?"

"Gribēju tevi satikt. Vakar tik ātri aizsteidzies."

"Jā, zinu. Dažreiz esmu dīvaina."

Elīna iesēžas citās šūpolēs.

"Nē, tu neesi dīvaina. Dīvaini ir tas, kas ar tevi notiek."

Sofija paskatās uz viņu.

"Man ir tik ļoti bail."

"Tev vairs nav jābaidās. Šeit tu esi drošībā."

"Jā, zinu. Taču mans tētis palika tur. Mēs ar mammu vienu rītu sakrāmējām mantas divos koferos un aizbraucām. Tētis nebrauca līdzi. Teica, ka pieskatīs māju, bet viņš palika, lai aizstāvētu pilsētu, ja tai gadījumā uzbruks. Noklausījos viņa sarunu ar mammu."

"Vai tu ar viņu sazinies?"

"Jā, viņš zvana katru dienu, bet, tiklīdz viņš noliek klausuli, atkal sāku uztraukties."

Elīna nezina, ko atbildēt.

Vienīgie vārdi, kurus viņai izdodas dabūt pāri lūpām, ir *"Es saprotu"*.

Sofija pastāsta Elīnai, ka ļoti bieži naktīs nevar gulēt.
Viņa baidās aizmigt, jo tad redz briesmīgus murgus.
Viņa dzird šausminošas sirēnu skaņas, kas brīdina iedzīvotājus par
gaidāmo lidmašīnu uzbrukumu.
Viņa redz sprādzienu uzplaisnījumus.
Viņa iztēlojas, ka tētis ir ievainots.
Vai pat...
Elīna tagad zina, kāpēc Sofija pa dienu izskatās tik nogurusi.

Mājās Elīna visu laiku domā par Sofija teikto. Viņa ir pārāk uztraukta un tāpēc lūdz mammas palīdzību. Kopā viņas ieslēdz datoru un ieraksta:

"Kā palīdzēt bērnam, kurš piedzīvojis karu?"

Tieši tā Elīna uzzina – karš Ukrainā ir tikai viens no daudziem konfliktiem, kas prasa upurus visā pasaulē, un daudzi upuri ir arī bērni. Viņa arī noskaidro, ka cilvēkiem, kas piedzīvojuši karu, bieži rodas pēctraumatiskā stresa traucējumi. Šo stresu izraisa traumatiski notikumi, piemēram, lidmašīnu bombardēšana, šaušana vai atmiņas par ievainotiem cilvēkiem. Turklāt stresu vēl vairāk pastiprina pastāvīgās gaisa uzlidojumu sirēnas, slēpšanās bumbu patvertnēs un šausminošas ziņas, kas tiek saņemtas.

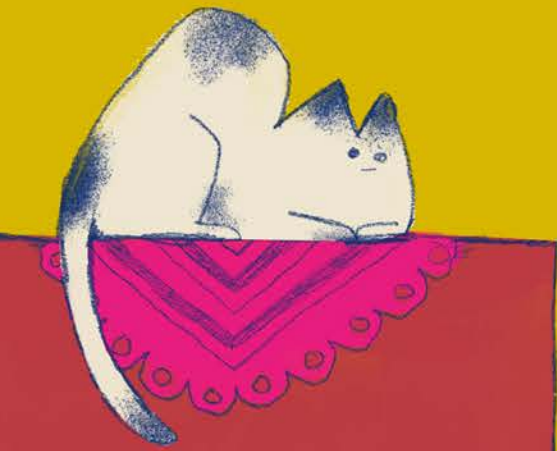
Nav brīnums, ka cilvēki, īpaši bērni, kļūst nemierīgi, izbijušies un redz murgus. Viņi arī cenšas izvairīties no jebkuriem atgādinājumiem par notikušo. Viņiem ir pārāk sāpīgi domāt par pieredzēto.

Elīna tagad saprot – lai atbalstītu kara skartu cilvēku, viņam ir jāliek justies droši. Ļoti svarīgi ir būt gatavam uz klausīt, bet nespies runāt. Elīna arī atklāj, ka bērniem piemīt pārsteidzošas spējas atgūties pēc notikušā; viņiem tikai nepieciešams atbalsts un cilvēks, kam uzticēties.

Viņa zina, ko iesākt Sofijas gadījumā. Pirmkārt, jālūdz klasesbiedriem, lai viņi kļūst saprotošāki.

Tas ir mazākais, ko viņa var paveikt savas ukraiņu draudzenes labā.

Jo tagad Elīna var teikt, ka Sofija ir viņas draudzene.

Varbūt Tu zini kādu, kas aizbēdzis no kara?
Turi acis vaļā, jo viņiem ir nepieciešama sapratne un atbalsts!
Nenosodi un neaprunā viņus, bet centies saprast, jo Tu nezini, ko viņi
ir pārdzīvojuši.
Uzklausī viņus un mudini arī apkārtējos rīkoties tāpat.
Iejaucies, ja dzirdi, ka klasesbiedri viņus aizskar vai izrāda necieņu.
Atceries – ar laipnību un rūpēm var mainīt pasauli un cita cilvēka dzīvi.

Komisija nav atbildīga par jebkādam šīs publikācijas atkalizmantošanas sekām.

Luksemburga: Eiropas Savienības Publikāciju birojs, 2023
© Eiropas Savienība, 2023

Eiropas Komisijas dokumentu atkalizmantošanas politika ir noteikta ar Lēmumu 2011/833/ES (OV L 330, 14.12.2011., 39. lpp.).

Lai varētu izmantot vai reproducēt fotoattēlus vai citus materiālus, uz ko ES nav autortiesību, atļauja jāprasa tieši autortiesību īpašniekam.

Print	ISBN 978-92-68-06085-8	doi: 10.2838/70958	DS-05-23-277-LV-C
PDF	ISBN 978-92-68-06084-1	doi: 10.2838/150	DS-05-23-277-LV-N

Vēriba un acu turēšana vaļā var radīt lielas pārmaiņas un aizsākt skaistu draudzību. Aizraujošais Elīnas un Sofijas stāsts tam ir lielisks pierādījums.

Autors: Filips Tito

Ilustrācijas: Anna Sarvira

Tulkojums: Guna Asare

■ Eiropas Savienības
Publikāciju birojs

ISBN 978-92-68-06084-1